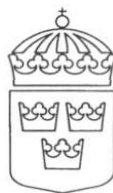

Riksdagens protokoll

1991/92:34

Torsdagen den 28 november

Kl. 12.00 – 14.13

Protokoll
1991/92:34

1 § Justering av protokoll

Länsdemokratifrågor

Justerades protokollet för den 22 november.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1991/92:Jo21 till jordbruksutskottet
1991/92:N17 – N25 till näringsutskottet

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att de på föredragningslistan upptagna utskotts-
betänkandena skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

3 § Följdlagstiftning till yttrandefrihetsgrundlagen m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU7 Följdlagstiftning till yttrandefrihetsgrundlagen m.m. (prop.
1990/91:179).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

4 § Länsdemokratifrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU4 Länsdemokratifrågor.

Anf. 1 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till den reservation som finns i det här betänkandet och som är avgiven av mig och Ingvar Svensson. Betänkandet som helhet och reservationen sysslar med hur vi skall ha det med styrelseformer, demokrati på länsplanet, ute i regionerna i vårt land.

Det nuvarande tillståndet är sådant att man erinrar sig vad som sades om vårt gamla tvåkammerssystem innan det avskaffades, att om vi inte hade haft det skulle ingen ha kommit på tanken att införa det. Vad gäller länen ser det ännu värre ut. Här finns ett virrvarr av organ som har olika uppgifter, som överlappar varandra och som är kolossalt svåröverblickbara för allmänheten.

Vi har sedan gammalt landstingen, vi har länsstyrelserna, vi har allehanda andra regionala organ. Vi har kommunförbund av olika sorter. Över huvud taget är styrelseformerna på länsplanet orationella och ineffektiva och innebär ett mycket omfattande slöseri med allmänna medel.

Det viktigaste är dock, tycker jag för min del, att de nuvarande styrelseformerna i länen inte ger länsinvånarna någon möjlighet till en allmän överblick, ingen möjlighet till ett mera målinriktat engagemang och ingen möjlighet till ett konkret ansvarsutkrävande i allmänna val, utöver de frågor som handläggs av landstingen, och det är bara en del av dem.

Vi har från centerns sida i årtionden argumenterat för en mera rationell, förnuftig och demokratisk organisation i länen. Anslutningen här i kammaren har gått litet fram och tillbaka – det har böljat. Intresset under senare år kan sägas ha varit minimalt. Vi i centern har "överlevt" i den här frågan. Andra partier, som tidigare varit positivt inställda till den s.k. länsdemokratitanken, har ändrat ståndpunkt. Jag erinrar mig vad gäller folkpartiet t.ex. att så länge Björn Molin satt här i kammaren hade vi i stort sett en gemensam syn på dessa frågor mellan folkpartiet och centern. Sedan svängde folkpartiet och gick över till att mera betona betydelsen av att statens intentioner genomförs också i länen, dvs. ytterligare genomslag för centralstyret.

För så är det. Det som har hänt under senare år är ju att länsstyrelserna, de statliga organen, har förstärkts och fått allt mer och mer allmänpolitiska uppgifter. Sedan har det också vuxit upp en lång rad andra organ ute i länen som även de direkt eller indirekt sorterar under staten.

Det här är en mycket märklig utveckling i tider när man talar om behovet av ytterligare decentralisering, när man talar om behovet av att göra det möjligt för medborgarna att på olika nivåer göra sin vilja gällande, att kunna få insyn och att kunna utkräva ansvar.

Det motstånd mot en förändring som finns är egendomligt också från den synpunkten att vi har accepterat en annan ordning på andra nivåer. På riks-nivå har vi riksdag och regering och myndigheter som sorterar under regeringen. I kommunerna har vi kommunfullmäktige, kommunstyrelse och en rad andra nämnder som har ansvaret för verksamheten i kommunen. Men att man just på länsplanet inte kan ha detta är mycket mycket egendomligt.

Det självklara borde naturligtvis vara att vi liksom i de flesta andra länder har en organisation även på regional nivå som i princip svarar ungefär mot den som vi har i kommunerna och som vi har i riket som helhet.

Sedan finns det en lång rad särskilda skäl för att genomföra en reform,

utöver de grundläggande motiven som jag har angett. Vi står ju inför att regionerna får allt större betydelse i vårt land. Det finns också ett slags ny medvetenhet i många regioner om att man bör ta itu med sina egna frågor, men man saknar instrument. Man har inte så att säga de strukturella medlen till sitt förfogande.

Vidare har nu EG kommit in i bilden. De allra varmaste EG-anhängarna talar ju om att vi i framtiden kommer att ha något av ett regionernas Europa, dvs. en samverkan över gränserna inte bara mellan stater utan också mellan regioner. Det är redan på gång, och man kan konstatera att ute i Europa har regionerna och de regionala styrelserna runt om i de olika länderna fått ökad betydelse.

Här släpar vi efter. Vi har så att säga inget bra instrument för denna nya regionala självmedvetenhet och inte heller för den regionala önskan om att göra sig gällande i ett under EG förenat Europa.

Det är också uppenbart att i vissa avseenden är inte den länsindelning som vi har nu den riktiga. Den bygger ju på gamla traditioner. I vissa fall går den tillbaka till 1600-talet, och det har hänt väldigt mycket i vårt land fram till våra dagar utan att vi har brytt oss om den regionala indelningen.

Det gäller naturligtvis kommunikationernas utveckling i första hand, men det gäller också näringslivets utveckling och det gäller utbildningens lokalisering – vi har fått utbildningsanstalter i olika delar av regionerna.

Det finns alltså när det gäller allmänt tillvaratagande av regionernas intresse ett stort behov av en genomgripande reform på det här området. Jag är för min del mycket förvånad över den snäva syn som utskottsmajoriteten har i denna fråga.

Jag är visserligen övertygad om att de tankegångar som har framförts från centern under en längre tid, och som i koncentrat finns återgivna i reservationen, kommer att vinna inom en ganska snar framtid. De har alla skäl för sig. Jag beklagar bara att det skall ta så förfärligt lång tid innan man kommer till skott.

Slutligen finns det ytterligare en aspekt på frågan som kan tas med i sammanhanget, nämligen den gemensamma valdagen och mandatperiodens längd. Det finns enligt min mening redan nu goda skäl för att införa skilda valdagar, dvs. landstings- och kommunalval på en gång och riksdagsval för sig. Med regionernas ökade betydelse och med ett genomförande av de länsdemokratitankar som vi arbetar för, ökar skälen ytterligare för skilda valdagar. Då skulle de regionala beslutande organen få en helt annan betydelse och på ett helt annat sätt stå i centrum för debatten, dvs. bli av intresse för medborgarna i de olika regionerna.

Fru talman! Jag ber att än en gång få yrka bifall till den reservation som finns och till det utredningskrav som finns med i den reservationen.

Anf. 2 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Alltsedan Gustav Vasas dagar har Sverige haft kraftiga centralistiska tendenser. Som utlokaliserad kronobergare associerar jag lätt till Dackefejden. Kanske hade den aldrig blivit av om förståelsen varit större hos statsmakten för behovet av ett lokalt ansvar för frågor som kan hanteras lokalt.

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

Länsdemokratifrågor

Sverige är unikt. Genom att Gustav Vasa förenade både den världsliga och den andliga normgivningen i samma regemente, skapades en struktur som alltför mycket gick i monolitisk riktning. Pluralism och federalism frodas inte i ett sådant klimat. Det är kanske förklaringen till att statliga länsmyndigheter långt in i modern tid har haft stora befogenheter. Det är dags för mer av europeisering av den lokala förvaltningen. Vi behöver mer av ett federalt tänkande. I mitt allra första anförande i kammaren tog jag upp den viktiga roll som jag anser att subsidiaritetsprincipen bör få i den svenska demokratin framöver.

Subsidiaritetsprincipen lämnar centralism och decentralisering som begrepp bakom sig och koncentrerar sig på ett slags nivågruppering av makten. Det skall vara rätt makt på rätt plats – kort och gott.

Bevisbördan vilar på den som vill beröva en lägre nivå eller gemenskap dess funktion och därmed dess frihet och ansvar. Det måste alltså bevisas att den lägre nivån eller gemenskapen är ur stånd att fullgöra den avsedda funktionen på ett rimligt sätt, och det skall bevisas att den högre nivån kan göra det mycket bättre. Detta är en sammanfattning av subsidiaritetsprincipen – som vi förhoppningsvis kommer att få höra mer om framöver.

Principen är tillämplig på vår syn på EG och allt annat internationellt samarbete, men den är också i högsta grad tillämplig på synen på det lokala och regionala ansvaret och friheten.

För mig och mitt parti står det helt klart att maktfördelningen mellan den lägsta kommunala nivån och statsmakten behöver fyllas upp på en mellan-nivå. Vi har redan landstingen, men vi tror att det kommer att behövas länsparlament framöver med ett övergripande regionalt ansvar. Vi är tämligen fria i vår syn på länsindelningen och kan tänka oss att en hel del förändringar behöver göras på den sidan.

Fru talman! Vi kristdemokrater räknar med att regeringen kommer att ta rejäla initiativ i den här riktningen under den kommande mandatperioden. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 3 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Vid internationella jämförelser har det visat sig att det lokala och regionala självstyret har varit särskilt välutvecklat här i Sverige. Troligen beror detta på frånvägen av starka feodala maktapparater, och det berodde i sin tur på att bönderna faktiskt kunde dra till skogs och försörja sig själva om fogdarnas förtryck blev för starkt.

Under den tid som i nationalsången kallas "fornstora dar" – och som man väl i mera moderna statsvetenskapliga termer skulle kunna kalla för den imperialistiska perioden – dvs. 1600-talet – inrättades länen och landshövdingarna som verktyg för den statliga överhetens kontroll och skatteindrivning. Ingvar Svensson har talat om den monolitiska statsstyrningen, och den fanns i allra högsta grad på 1600-talet. Det är egentligen ganska märkligt att denna rest från det enväldiga överhetssamhället har fått leva vidare ända in i våra dagar.

Det är inte bara demokratiargument som finns för att låta de direktvalda landstingen ta över länens politiska uppgifter, det finns också en rad effektivitetsskäl. Bertil Fiskesjö och Ingvar Svensson har gett ett antal argument

som jag kan ansluta mig till. Jag vill bara göra en kommentar när det gäller EG. Det finns faktiskt de som talar om regionernas Europa som ett alternativ till det centralstyrda kapitalistiska planhushållande EG.

Jag skall också säga några ord om landshövdingarna. Vi lever i en tid då man hårdhänt rationaliserar bort tjänstemän i både statlig och kommunal administration. I min egen hemkommun hotas 6 000 arbeten bland de kommunalanställda. De flesta av dem arbetar med praktiska uppgifter inom vård och utbildning. Samtidigt säger politiker från alla läger högtidligt att man i första hand skall skära i administrationen och särskilt på chefsnivån.

Jag skulle vilja höra om någon kunde tala om för mig vilka av landshövdingens uppgifter som inte lika väl eller bättre kunde utföras av en deltidarsvoterad ordförande i ett direktvalt länsparlament eller som man kunde överlåta till någon fristående författare eller teatergrupp? Kan någon från regeringspartierna förklara varför det vackra begreppet valfrihetsrevolution i regeringsförklaringen inte omfattar rätten att välja hembygdens högsta politiska företrädare?

Regeringen har i förra veckan utsett fem nya landshövdingar. Det är högst kompetenta personer, såvitt jag förstår, och de är i sina bästa år. De hade säkert alla fem haft goda chanser att efter allmänna val vinna ordförandeposten i ett länsting, eller ett länsparlament, om det var detta de eftersträvade. Men nu kan man inte låta bli att uppfatta landshövdingeposterna som reträttposter, som erhålls när partierna vill ställa någon litet vid sidan av den politiska rännarbanan.

Utskottsmajoriteten vill hänvisa denna fråga till en ny ganska diffus utredning. En utredning i en lång rad utredningar som har lett till små förändringar. Det är dags att nu efter mer än 350 år äntligen börja avveckla det gamla statliga fogdesystemet.

Jag yrkar i första hand bifall till vänsterpartiets meningsyttring, i andra hand yrkar jag bifall till den gemensamma reservationen från centern och kds.

Anf. 4 OLLE SCHMIDT (fp):

Fru talman! Det blir här en viss form av upprepning, men jag tycker att dessa frågor är så viktiga att de kanske förtjänar att upprepas.

Regionernas betydelse i det framtida Europa diskuteras ju nu allt livligare. Häromdagen lyssnade jag på ett seminarium om kommunerna och EG. Där framkom det ganska tydligt att regionerna ställer krav på inflytande och deltagande också i EGs beslutsfunktioner. De nygamla regionerna i Europa håller alltså på att bli en maktfaktor i det nya Europa. Diskussionen handlar i stor utsträckning, vilket Ingvar Svensson var inne på, om subsidiaritetsprincipen – detta ganska svåra och obegripliga ord. Ingvar Svensson förklarade det ju; beslut skall fattas på lägsta effektiva nivå.

I Sverige har, tycker jag, den demokratiska diskussionen om var och av vem besluten skall fattas tyvärr inte varit så omfattande på senare år. Därvidlag delar jag Bertil Fiskesjöes uppfattning. Men nu verkar det som om intresset och engagemanget äntligen fått bättre fart, inte minst om hur våra län – regioner – skall styras.

I detta betänkande behandlas en rad motioner som tar upp frågan om läns-

demokratin. Utskottet hänvisar till pågående utredningar och avstyrker motionerna. Jag måste säga att jag tycker att utskottet tar för lätt på vikten av dessa frågor. Det får inte bli så att vi bara utreder och utreder.

För övrigt tycker jag, efter att ha läst direktiven till den enmansutredare som här äsytas, att de inte är speciellt precisa utan mycket allmänt hållna. Någon större entusiasm verkar inte direktivförfattaren ha haft.

Däremot finner jag flera intressanta uppslag i reservationen av Bertil Fiskesjö och Ingvar Svensson. Behovet av ökande regional demokrati för att klara viktiga frågor kommer enligt min mening att bli större. Det handlar om specialistsjukvård, infrastruktur, kollektivtrafik, utbildnings- och forskningsfrågor, miljöfrågor, och helt enkelt övergripande regional planering. Jag delar alltså reservanternas uppfattning att det saknas ett folkvalt forum för debatt och beslut.

Jag håller också med om att länsstyrelsernas roll är diffus. De många olika regionala aktörerna – landsting, kommuner, kommunalförbund, kommunförbund, mellankommunala samverkansorgan, och så staten och dess förlängda armar – gör den regionala röran total. Konstiga länsgränser har dessutom trasslat till det hela. Medborgarna har svårt att få en överblick, och därigenom blir demokratin lidande.

Nu pågår dock på flera håll i vårt land ett nytänkande. Länen är inte heliga, landstingen är inte heliga, inte ens länsstyrelserna och länsgränserna är heliga. Nere hos oss i Skåne har vi, som också påpekas i reservationen, börjat arbetet med ett gemensamt sammanhållet Skåne – embryot till ett Skåneparlament.

Jag har tidigare i den här kammaren sagt att jag hoppas att regering och riksdag skall understödja våra ansträngningar i Skåne att skapa en bättre beslutsordning och ge oss redskap för bättre samverkan. Från folkpartiet liberalerna i Skåne har vi hela tiden stött tankegångarna bakom ett Skåneparlament. Det står t.o.m. i vårt regionala valmanifest. Därför är det inte svårt för mig i dag att stödja reservationen, även om jag har några randanmärkningar.

Bertil Fiskesjö påpekade att centern länge har drivit frågan om länsdemokrati. Det är sant. Men det är inte de gamla 70-talsidéerna om att föra samman landsting och länsstyrelse i ett länsparlament som jag i första hand talar om. Nu behövs mer långtgående förändringar. Mina idéer utgår mer från ett Sverige med färre regioner, kanske 8–10, med regionparlament och med ökade beslutsbefogenheter. Det är för övrigt många fler än jag som har tänkt i dessa banor. Det gäller både nya, större regioner och minskad makt hos den politiska centralmakten, alltså riksdagen, och minskad makt hos centralbyråkratin.

Jag inser att frågan då vidgas betydligt, vilket jag dock anser vara nödvändigt, bl.a. med tanke på Europaintegrationen. Vad gäller omfattningen av länsparlamenten, innehållsmässigt men framför allt geografiskt, har centern tidigare talat om 24. I Bertil Fiskesjöns motion är det litet vagare uttryckt. Där sägs att länsparlamenten skall bygga på nuvarande landsting, och de är som bekant 24. Enligt reservationen däremot kan herrar Fiskesjö och Svensson nu uppenbarligen tänka sig färre regioner, och det tycker jag är bra.

Men jag vill då bara påminna Bertil Fiskesjö om att Börje Hörnlund under

valrörelsen, när han hade en presskonferens tillsammans med centerledaren, bestämt sade nej till vad han kallade storlän.

Fru talman! Även om jag tycker att reservationen kunde ha varit tydligare på de här punkterna, är jag i dagens läge beredd att stödja herrar Fiskesjö och Svenssons tankegångar, eftersom reservationen helt klart visar en viljeinriktning som enligt min mening är den riktiga. Sverige behöver gå från ett nationellt till ett internationellt perspektiv, från ett centralt styre till ett regionalt och lokalt styre. Jag skulle gärna se att vi fick börja i södra Sverige.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen i KUs betänkande nr 4.

Anf. 5 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! I stort sett instämmer ju Olle Schmidt i reservationen och i tankegångar som centerpartiet länge har drivit. Det är klart att det innebär en viss självövertvinnelse för honom att tvingas göra det, emot sitt eget partis ståndpunktstagande, så jag kan förstå att han vill ge litet slängar åt centerpartiet. Det förlåter jag honom, för han har ju rätt i princip, och det är ju det viktiga.

Vad vi har sagt är att vi inte skall ha hur stora regioner som helst. Det är ju inte så stor mening med att tala om ökat folkligt inflytande, ökad möjlighet till insyn och påverkan, om vi delar upp landet i tre fyra regioner. Då är vi nästan på nationalstatens nivå.

Däremot har vi inte motsatt oss en rationell översyn av de länsgränser som nu finns. Det behöver göras på många håll, men inte överallt. Vi har en del län som redan i sig är stora nog, både ytmässigt och befolkningsmässigt. Jag tycker att man får se på den här organisatoriska sidan, vad gäller den geografiska utbredningen, med stor öppenhet och först efter rätt noggranna analyser av vad som är kommunikationstekniskt och näringspolitiskt betingat göra en ändring.

Det finns också en liten fara med att skjuta fram den regionala indelningen alltför mycket, nämligen att den här angelägna reformen beträffande länsdemokrati på det viset i onödan kan skjutas på framtiden. Vi vet från tidigare försök till ny länsindelning, att motsättningar lätt blossar upp och spärar initiativförmågan och hindrar konkreta beslut. Jag vill utfärda en liten varning för att låta just den regionala indelningen bli ett slags huvudfråga i det här ärendet.

Anf. 6 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Fru talman! Jag kan intyga att det inte var illa menat, Bertil Fiskesjö – det var absolut ingen självövertvinnelse. Däremot tror jag att det är viktigt för debatten att vi försöker reda ut vad vi egentligen tycker och vad vi står för. Under de år då jag har diskuterat den här frågan har jag tyckt att om vi bara skall förändra länen, återgå till den gamla ordningen och sammanföra lands- ting och länsstyrelser, så är inte detta någon speciellt intressant reform.

Poängen i resonemanget har varit att skapa bättre, större och effektivare regioner, som kan handla, inte minst i dessa dagar, ut mot Europa och fungera som drivkrafter, inte bara i Stockholm, Göteborg och Malmö utan för hela landet. För min del tycker jag att det varit glädjande att konstatera att

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

Länsdemokratifrågor

denna diskussion förs i hela vårt land, inte bara i storstadsregionerna, som ni i centern är oroliga för.

När vi diskuterar demokrati, Bertil Fiskesjö, kan vi konstatera att om vi vill ha riktig demokrati och vill att människor beslutar själva i ökande grad, då skall givetvis besluten främst ligga så nära människorna som möjligt – givetvis i kommunerna. Men jag tycker att det för den regionala styrelsefunktionen behövs ett annat organ, och därvidlag är vi överens.

Jag tycker också, när det gäller den funktion som denna kammare har, att många beslut i den här församlingen skulle kunna flyttas ut till regionerna. Det är möjligtvis därvidlag som vi skiljer oss, Bertil Fiskesjö. Men jag tror att detta, med tanke på närmandet till Europa, är en ganska naturlig utveckling.

Anf. 7 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! Jag tror inte att motsättningarna mellan Olle Schmidt och mig är så stora som de framställts av honom själv här. Jag har sagt att jag är öppen för en förändring av den regionala indelningen, och i reservationen nämner vi ju direkt Skåne.

Men vi skall inte tro, om vi skall lägga något slags mall över landet som helhet, att detta är en lätt fråga. Om vi koncentrerar hela uppmärksamheten till den regionala indelningen, kommer vi att lägga en, som jag ser det, redan nu nödvändig reform på länsnivå på hyllan för ganska lång tid. Det tycker jag är trist. I de nuvarande länen, i varje fall i de flesta, finns redan nu ett mycket stort behov av ett samlat organ som kan ta sig an de speciella problem som finns i olika län.

Vi kommer här till ungefär samma ståndpunkt, men från litet olika utgångspunkter. Jag vill inte vara lika doktrinär när det gäller den regionala indelningen som Olle Schmidt möjligen är.

Anf. 8 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Fru talman! Det hoppas jag att jag möjligen inte är, eftersom det inte är min avsikt. Vad jag däremot försökte säga var att vi haft litet olika utgångspunkter, och i vissa fall har skillnaderna kanske inte varit så små. Det tycker jag är en ganska väsentlig skillnad.

Jag har aldrig sagt att detta är en lätt fråga. Den har debatterats sedan årtionden och har sitt ursprung i historiska missgrepp. Det är ingen lätt fråga: man bryter inte länsgränser hur som helst. Det är svårt i dagsläget att röra gränser, men jag tror att det är nödvändigt att man i den här situationen försöker lyfta diskussionen litet högre och se kopplingen till Europa och det som händer där.

Jag har kanske en något annan uppfattning än Bertil Fiskesjö. Jag tror inte att vi når fram och får en stor enighet kring frågorna om vi enbart ser till det gamla förslaget om länsparlament. Jag tror att man kan få större enighet kring dessa frågor och snabbare nå bättre resultat om man diskuterar större regioner med en koppling till Europa.

Varken Bertil Fiskesjö eller jag vet vem som får rätt. Men jag hoppas i varje fall, och det är vi helt överens om, att behandlingen av frågan tar fart och att det blir som Ingvar Svensson sade, nämligen att hans minister blir en

drivkraft i dessa viktiga demokratiska frågor. Det är i första hand en demokratifråga.

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

Länsdemokratifrågor

Anf. 9 SÖREN LEKBERG (s):

Fru talman! Jag skall inte här låta mig lockas in i någon lång diskussion, även om det är mycket intressanta frågor. Bertil Fiskesjö berörde också författningsfrågorna när han tog upp den gemensamma valdagen och valsystemet som sådant. Där vill jag deklarerat att vi från socialdemokratisk sida är mycket intresserade av att i ett bredare sammanhang diskutera just författningsfrågorna. Men den diskussionen kanske hör hemma under ett annat betänkande än det som rör länsdemokratifrågor. Det är intressanta frågor.

Bertil Fiskesjö har under många år i riksdagen debatterat dessa frågor, och jag tycker han borde glädja sig åt att den gamla regeringen tillsatte en särskild utredare med uppgift att titta på den offentliga verksamheten och dess regionala organisation. Såvitt jag har förstått är det ett utredningsarbete som skall genomföras ganska skyndsamt. Utredaren skall också presentera olika modeller, inte bara när det gäller landsting och kommuner utan även för den statliga organisationen. Det innebär att vi här kanske inom ett år kommer att få ett mycket bra diskussionsunderlag. Då får vi återkomma och diskutera dessa mycket intressanta och viktiga frågor. Det är också därför som vi socialdemokrater ställer oss bakom utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 10 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! Jag noterar att man även från socialdemokratiskt håll börjat uttrycka sig litet försiktigare. Man förstår att man börjar tillhöra den förlorende sidan. Jag hoppas att även ni från andra partier som står bakom majoritetsskrivningen inser att tiden håller på att flyga ifrån er.

Det bedrivs ett så att säga uppehållande försvar. Vad gäller den utredning som man nu hänvisar till talas där om de viktiga uppgifterna för den statliga förvaltningen. Felet är att det här är fråga om en tjänstemannautredning, ett slags teknisk utredning, där inga politiker är inkopplade. Det kan alltså inte bli fråga om något övergripande nytänkande i den utredningen. Möjligen kan den ta fram material som sedan kan utgöra underlag för fortsatta diskussioner. Det är det ena.

Det andra är att målsättningen för denna tjänstemannautredning inte är angiven. Det är där bristen finns. Vad vi som reservanter vill är att man skall se på dessa frågor utifrån de målsättningar och värderingar som finns angivna i reservationen och som vi från centerpartiet talat för många gånger tidigare.

Anf. 11 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tycker nog att Bertil Fiskesjö bör glädjas åt att utredaren har kommit i gång med sitt arbete. När man diskuterar författningsfrågor och den här typen av frågor bör man inte tala om motståndare osv. Vad det handlar om är att vara konstruktiv i arbetet. Det borde naturligtvis vara glädjande att vi så småningom får fram ett utredningsunderlag som gör att vi ingående och seriöst kan diskutera dessa frågor och kanske finna konstruktiva

lösningar. Bertil Fiskesjö borde vara glad åt detta i stället för att så envist hävda reservationens fördelar.

Man kan knappast med någon trovärdighet begära – och det gäller inte enbart Bertil Fiskesjö, utan även de andra reservanterna – att vi plötsligt över bordet i utskottet skulle besluta om att över en natt införa något slags federalt system i vårt land.

Anf. 12 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Fru talman! Nej, Sören Lekberg, så pretentiös är jag inte. Jag har inte begärt att vi skall fatta ett beslut över bordet i KU, även om jag har all respekt för den genuina sakkunskap som där finns i alla frågor som utskottet är behörigt att behandla. Vårt krav är att en utredning skall tillsättas om dessa viktiga frågor med den målsättning som anges i reservationen. Det utredningsarbete som nu är på gång uppfattar jag som ett slags uppehållande försvar för att rädda så mycket som möjligt av den statliga, den regeringsstyrda och centralstyrda förvaltningen i länen.

Det rätta hade naturligtvis varit att man i en parlamentarisk utredning haft tillgång till den expertis och de sakkunniga som nu arbetar med den utredning som Sören Lekberg refererade till. Det arbetet utgör ett bihang till det mer övergripande, ideologiskt inriktade arbete som bör bedrivas utifrån de målsättningar som måste gälla framöver, om vi över huvud taget skall få en modern, effektiv och demokratisk styrelseorganisation i länen.

Anf. 13 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag begärde ordet med anledning av Bertil Fiskesjös första replik, där han ville göra gällande att Olle Schmidt talade mot sitt eget parti, som han uttryckte det. Jag vill understryka att folkpartiet liberalerna inte på något sätt är motståndare till den förändring, fördjupning och utveckling av länsdemokratin som måste komma. Vi är helt införstådda med detta.

Att ändrade förhållanden i tiden innebär att man måste förändra organisationen i regionerna anser vi är helt naturligt. Men partiet i sin helhet har inte kommit lika långt i sitt ställningstagande som Olle Schmidt har gjort. Det är därför naturligt för oss att avvakta den utredning som är tillsatt och som så småningom kommer att lägga fram sina analyser och sina alternativ. Det är därför som vi har yrkat bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 14 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att även Ylva Annerstedt nu är på glid. Jag förutspådde ju i mitt första inlägg att ni så småningom skulle komma trippande här. Folkpartiet bör ju kunna känna den tillfredsställelsen att ni här återgår till gamla goda liberala ideal. Det är ju inte mer än sju åtta år sedan som centern och folkpartiet var ense i de här frågorna. Ni är välkomna upp i båten igen mot en lyckligare, ljusare och bättre framtid för regionerna i vårt land.

Anf. 15 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Vi har väl aldrig någonsin tagit avstånd från decentralisering av beslutsfattande. Jag förstår inte var Bertil Fiskesjö har fått det ifrån. Det

är bara så att vi i det här fallet vill ha alternativen på bordet innan vi tar ställning.

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

Anf. 16 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag vill bara erinra Ylva Annerstedt om att det inte är så länge sedan som vi fattade beslut om den s.k. länsstyrelsereformen. Då drev vi våra krav, och folkpartiet gick emot och förenade sig med övriga centralister i den här kammaren. Man förenade sig med dem som önskade stärka statsstyret ute i regionerna och slöt enhälligt upp omkring den s.k. länsstyrelsereformen som då genomfördes. Vi motsatte oss denna och hänvisade, då som nu, till det större, vidare och mer vitt syftande grepp som vi önskade att riksdagen skulle ta.

*Frikommunförsöket
m.m.*

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 14 §.)

5 § Frikommunförsöket m.m.

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1991/92:KU6 Frikommunförsöket m.m. (prop. 1991/92:13, 1991/92:17 och 1990/91:100 delvis).

Anf. 17 SÖREN LEKBERG (s):

Fru talman! Det här betänkandet handlar om sista etappen i det som kallas frikommunförsöket. De stora frågorna där avgjordes i och med att vi fick en ny kommunallag som antogs här i riksdagen i våras.

Socialdemokraterna har en reservation här, och den skall jag först yrka bifall till. Sedan vill jag med några korta ord närmare motivera vår uppfattning i den här frågan.

I Dalarna pågår en försöksverksamhet på hälso- och sjukvårdsområdet. Det är en verksamhet som är tänkt att fortsätta fram till år 1994. Därom är vi eniga i utskottet. Vi är också eniga om att kommunerna där skall kunna få ta över sjukvårdsuppgifter samtidigt som huvudmannaskapet skall kunna ligga kvar hos landstinget.

Men i den här Dalamodellen har det också ingått ett försök med att ge en närvarorätt för representanter för handikapp- och pensionärsorganisationer. Detta har varit en begränsad försöksverksamhet som bara har gällt landstinget i Kopparbergs län. Vi tycker att det vore värdefullt om man kunde utvärdera det försöket, eftersom det är enda stället i vårt land där det pågår. Men majoriteten i utskottet har inte tyckt detta och avstyrker den framställan som fanns i propositionen. Det innebär att ett försök med närvarorätt för handikapp- och pensionärsorganisationer inte kommer att få fortsätta. Det hinner därmed inte heller ens utvärderas. Vi tycker nog att man skulle kunna vara så generös att man låter försöket fortsätta t.o.m. 1994.

Anf. 18 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Det är faktiskt sju år sedan det första beslutet om frikommunförsök fattades. Jag tycker att det finns anledning att erinra om det, eftersom det var ett mycket viktigt beslut. I början var det bara nio kommuner och tre landsting som var inblandade i verksamheten. Det innebar i alla fall att de första stegen mot en ordentlig reformering och förändring av den kommunala verksamheten togs. Det var kanske inte främst genom de avsteg från regler och bestämmelser som gjordes, för de var ganska blygsamma i början, utan därför att det tvingade kommunerna till en genomgång av hela verksamheten.

Man tvingades att ifrågasätta rutiner. Man startade kreativa processer ute i kommunerna. Dessa processer gav upphov till ett nytänkande som fungerade som snöbollen som växer. I dag kan vi se ett helt annat sätt att angripa problemen ute i kommunerna i hela Sverige. Det är positivt att dessa regler nu kan utvidgas till att gälla alla.

Resultaten av den utredning som Sören Lekberg gjorde med anledning av frikommunförsöken var också en del av beslutsunderlaget till den nya kommunallagen, där den fria nämndorganisationen nu är stadfäst. Man kan säga att den fria nämndorganisationen har bidragit till en decentralisering av beslutsfattande och ansvarstagande. Den har inneburit att man har skapat en helhetssyn till gagn för verksamheten. Man har fått fler generalister och mindre vattentäta skott mellan verksamheter ute i kommunerna. Man har också upptäckt att statliga regler ofta begränsar kommunernas och landstingens möjligheter att lösa problem. Därför har man i allt snabbare takt luckrat upp de här problemen.

Vi har sett en del intressanta försök på sjukvårdsområdet, där Dalamodel- len är ett. Där har man försökt att lösa systemfelen med kreativt tänkande. Det är positivt. Det kunde gärna tillkomma i fler landsting.

Men på ett område har majoriteten inte velat förlänga försöksverksamheten. Vi hade ju redan vid starten betänkligheter. Vi reserverade oss då mot att man skulle införa dubbel representation för vissa grupper av medborgare – i det här fallet pensionärer och handikappade. Vi har hela tiden hävd- dat att det är principiellt fel och ett intrång i den representativa demokratin att på så sätt speciellt gynna vissa grupper i kommunen eller landstinget. Snart kommer ju frågorna om var gränserna skall dras och varför vissa grup- per skall gynnas på andras bekostnad. Varför är det just pensionärer och handikappade som skall ha dubbel representation och extra möjligheter att göra sina röster hörda? Varför skall inte också reumatiker – det finns många som lider av den sjukdomen – få representation? Så här kan man dra ut frå- gorna i det oändliga.

Det är politikernas uppgift att hålla en levande dialog med dem som man företräder. Synpunkter, råd och tips kan på olika sätt inhämtas genom den dialog som politikerna skall upprätthålla med sina väljare. Det ställningsta- gande som utskottet nu har gjort när det gäller speciell representation för vissa grupper visar klart var gränsen mellan politisk demokrati och korporativism går.

I utskottets betänkande behandlas också ett motionsyrkande med anled- ning av förslaget om kommunal tillståndsprövning av sådana som vill starta

enskilda fritidshem eller förskolor. Utskottet har hamnat på ställningstagandet att detta inte skulle medföra någon fara för rättssäkerheten, vilket var grunden till den här motionen. Utskottets undersökning visar nämligen att länsstyrelserna har mycket begränsade möjligheter att göra de utredningar som de egentligen skall göra. I stället litat de till kommunernas möjligheter att ge synpunkter och utöva tillsyn.

Eftersom det hitintills inte har förekommit några propåer eller överklaganden på denna punkt, tycker jag att man kan nöja sig med detta. Den här frågan uppmärksammas ju också av regeringen i den proposition som gäller enskilda daghem.

Fru talman! Jag vill därmed yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

6 § Nationaldagen, m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU9 Nationaldagen, m.m.

Anf. 19 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! I KU har vi under en lång följd av år behandlat och avstyrkt ett centerkrav på att den 6 juni skall göras till allmän helgdag. Så småningom har även moderaterna motionsledes anslutit sig till centerns propå.

En borgerlig majoritet anser nu, med en något egendomlig formulering, att Sveriges nationaldag är "ett väsentligt inslag i många människors medvetande". Utskottet anser att frågan att göra den 6 juni till helgdag, dvs. en arbetsfri dag, på lämpligt sätt bör bli föremål för utredning.

I en moderat motion med Anders Björck som första namn framförs förslaget att regeringen skall utreda om man skall avskaffa eller flytta någon nu existerande helgdag. Till detta kan sägas att de helgdagar som vi redan har är ännu mer förankrade i människors medvetande. Vi har första maj, den internationella arbetarrörelsens egen högtidsdag. Att avskaffa den är en omöjlighet och skulle uppfattas som en oerhörd kränkning av svensk arbetarrörelse.

Kyrkomötet måste självfallet uttala sin mening i frågan om huruvida en kyrklig helgdag skall tas bort. Det är inte svårt att förutse kyrkomötets uppfattning i denna fråga. Att fira kyrkliga helgdagar och på så sätt följa kyrkoårets gång har en djupt religiös dimension för kyrkligt aktiva. Jag kan omöjligt föreställa mig att riksdagen inte skulle ta vederbörlig hänsyn till kyrkomötets ställningstagande i denna fråga.

Vi befinner oss i den djupaste lågkonjunktur som Sverige upplevt sedan depressionsåren på 30-talet. I detta läge – mycket väl tajmat, skulle jag vilja säga! – beställer den borgerliga riksdagsmajoriteten en utredning om ytterli-

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

*Nationaldagen,
m.m.*

gare en arbetsfri dag. Utskottet erkänner indirekt att man är ute på svag is genom att kortfattat beröra de ekonomiska konsekvenserna.

Låt mig till kammarens ledamöter säga att en ytterligare helgdag kostar 0,7–0,9 % av BNP, enligt en beräkning som Industriförbundet har gjort. Detta, ärade kammarledamöter, är en enorm summa, drygt 10 miljarder kronor. I den senaste beräkningen uppgick BNP till 1 340 miljarder kronor.

Ännu dyrare blir det när den 6 juni infaller på en torsdag, med den klämdag som då uppstår. Jag skulle vilja råda regeringen att tillsätta Curt Nicolin som utredare. Han har det rätta greppet på denna fråga, med tanke på vad han yttrat om helgdagars inverkan på svensk ekonomi. Jag är övertygad om att riksdagen då inte skulle komma att besväras med någon proposition i ämnet.

Fru talman! Jag tror att alla svenskar känner kärlek till och stolthet över Sverige. Jag är för min del stolt över den svenska modellen – även om det för tillfället är modernt att dödförklara den. Vårt land är världens solidaste demokrati. Vi har levt i fred sedan 1815. De som önskar fira nationaldagen offentligt gör det redan i dag under värdiga former. Vår kärlek till Sverige är djup och äkta – även om det svenska folkkynnet är för svalt för nationell yra.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen vid konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 20 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Sverige var länge ett av de få länder i världen som saknade en nationaldag. Så småningom har det blivit en rättelse på den punkten. Jag vill erinra om att svenska flaggans dag snart har 100 år på nacken. Den som tog initiativet till det första firandet var Artur Hazelius, Skansens grundare. På enskilt initiativ firades alltså svenska flaggans dag för första gången 1892. Det här initiativet togs upp på många andra håll i landet, och man kan säga att det från år 1916 var fråga om ett allmänt firande av svenska flaggans dag, men någon nationaldag hade vi då fortfarande inte.

År 1982 beslöt riksdagen att den 6 juni, svenska flaggans dag, tillika skulle vara nationaldag. Successivt har det här firandet, som alltid har förekommit, vuxit ut, och det har blivit något av ett medvetande hos svenska folket om att vi har mycket gemensamt. Vi har ett gemensamt arv, och det är mycket som gör det rimligt att vi firar just den 6 juni varje år.

Men, kan någon då invända, varför skall vi nu i Europaintegrationens tidevarv över huvud taget ägna oss åt sådana här nationella förlustelser? Ja, jag tror att det just på 90-talet, integrationens decennium, blir ännu angelägnare att framhålla den nationella identifikationen – inte så att man skulle på något sätt glorifiera nationalism i ordets sämsta bemärkelse, chauvinism eller något sådant, men just för att framhäva det genuint svenska arvet. Jag syftar kanske inte på den svenska modell som Catarina Rönnung främst tänkte på. Jag tror att den har gått i graven, och skönt är nog det, men det finns så mycket annat som vi har anledning att ta upp och vara stolta över.

Det har nu föreslagits i flera motioner att nationaldagen tillika skall bli helgdag, och utskottsmajoriteten har föreslagit att regeringen skall utreda frågan. Varför då inte lika gärna från början säga att vi nu gör den 6 juni till en helgdag? Nej, det vill vi inte, kanske just av det skäl som också Catarina

Rönnung var inne på: det är självfallet förenat med kostnader att göra ytterligare en dag helt arbetsfri.

Nu kan det väl ifrågasättas om det verkligen fortfarande kan vara fråga om 0,7–0,9 % av BNP, men den diskussionen vill jag inte närmare gå in på, utan bara konstatera att man kanske redan nu ger anställda ledigt, t.ex. på eftermiddagen. Jag är inte säker på att den 6 juni nu längre allmänt är fullständig arbetsdag, och det är detta som man vill ha belyst i sammanhanget.

Det är klart att Curt Nicolin kanske skulle vara en bra utredare när det gäller den ekonomiska sidan – vad vet jag. Det finns nog också andra som kan klara det.

Ett alternativ är naturligtvis också att flytta en helgdag. Man kan tänka sig en rad olika lösningar. Absolut inte första maj, säger Catarina Rönnung. Det kan jag kanske gå med på, inte av någon slags veneration för att det är arbetarrörelsens internationella helgdag – då skulle jag kanske lika gärna vilja se att man införde en borgerlighetens internationella helgdag – men framför allt av en djup vördnad för att den 1 maj i många hundra år har firats som vårens intåg i detta mörka och ofta karga och kalla land.

Det finns dock andra helgdagar som kan tänkas i sammanhanget. De kyrkliga får vi inte röra, tror Catarina Rönnung. Det är möjligt att kyrkomötets ordförande Göran Åstrand är av samma mening. Men annandag pingst är t.ex. en sådan dag som inte är kyrklig helgdag fast man skulle kunna tro det. Det finns även andra dagar som skulle kunna komma i fråga.

Detta är emellertid sådant som vi i utskottet inte kan sitta och fatta beslut om. Vi tycker att det är lämpligare att regeringen får se över den här frågan.

Det är väl riktigt att vi svenskar har svårt att gripas av någon allmän yra, bortsett från när de första solstrålarna kommer på våren och vi ser hur människorna, framför allt flickorna, sitter i klasar på Konserthusets trappa. Det är då härliga känslor som går igenom svenska folket. Man har betalt priset, och man upplever något nytt. Men även om vi inte får uppleva den 14 juli i Frankrike eller den 17 maj i Norge – kanske barnens fest framför andra – kanske vi ändå kommer någonstans åt det hållet, och det vore inte så illa. Dessutom är den 6 juni sällsynt väl lämpad för att göras till en nationell festdag. Det gäller den tid på året då vi kan vara nästan säkra på att det inte regnar, att solen skiner och att det är varmt ute. Det är en dag som säkert många ställer upp för att fira. Jag yrkar med dessa ord, fru talman, bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 21 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Fru talman! Socialdemokraternas uppfattning är att vi redan firar vår nationaldag med den värdighet som anstår dagen. Jag måste säga att visst firande kanske är litet väl pojkscoutaktigt utformat, men det kan göras bättre. Nu vet vi vilka känslor som genomströmmar Birger Hagård när han den 1 maj möter våren och tittar på vackra flickor. De känslor som genomströmmar mig säger att det är en dag som vi i arbetarrörelsen är mycket stolta över att få fira.

Huvudpoängen är att om utredningens förslag bifalls, som en borgerlig majoritet nu har beslutat sig för, kommer det att innebära att 10 miljarder

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

*Nationaldagen,
m.m.*

kronor av BNP försvinner och med dessa många sköna skattekronor. Nu vet jag inte hur gott finansministern för närvarande sover på nätterna. Men den här utredningsbeställningen borde ge upphov till mardrömmar. Jag tycker att hon skall förskonas från detta.

Anf. 22 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Det finns naturligtvis olika sätt att fira både den 1 maj och den 6 juni. Men det ena goda behöver ju inte utesluta det andra. Även om vi nu firar en del, så låt oss hoppas att vi kanske kan fira litet mera. Det kan nog behövas i den ibland grå vardagens tristess som vi upplever.

Anf. 23 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det var en gång ett land, som trots att det var bäst i världen och gärna talade om det, var ganska okänt för sina egna medborgare. Landet verkade inte ha någon nationalsång, även om man stod upp och sjöng någonting före internationella ishockeymatcher. Man sjöng annars om alla andra. Internationalen kallade man den visan. I uppslagsverk kunde man läsa att flaggan var blå och gul. När folk kallades till möte var flaggan emellertid som regel röd. Tänk så det kan bli, tänkte de välartade undersåtarna.

Landet hade tydligen inte heller något namn. Från statsministern och neråt kallades det för "det här landet". Om landet hade historia och historiska traditioner, så var de i alla fall väl förträngda eller kamouflerade. Där emot hade landet ett försvarligt världssamvete – 14 miljarder stort, noga räknat.

Åren gick och eftersom medborgarna var ganska resande av sig, hade de noterat att andra folk med stor glädje firade sina s.k. nationaldagar. Politikerna som hade lärt sig att lyssna på rörelsen hängde med, givetvis med några klädsamma års fördröjning. Och så blev flaggans dag också nationaldag, och så flaggan var blå och gul.

Rätt som det var stod det den 28 november 1991 på almanacksbladet. Under tiden hade förändringens vind blåst över världen och t.o.m. över fredens hav.

Då kunde man, fru talman, höra detta av exempelvis mig: Visst skall nationaldagen vara helgdag, men visst jobbar vi redan minst i världen. Därför kan vi inte ha fler helgdagar. Med vissa helgdagar följer de äktsvenska klämdagarna, varigenom vi jobbar ännu mindre än vi låtsas. I Europa hör man sällan talas om Squeeze Days, Zusammangedrückte und zwischenliegende Tage eller Jours de klem.

I lagen 1989:253 om allmänna helgdagar regleras endast vilka dagar som är helgdagar i borgerligt hänseende. Den klämdagsframkallande Kristi Himselfärdsdag kan därför borgerligt avskaffas eller flyttas till en lördag, om bistandsministern ursäktar.

I detta annandagarnas land får vi se upp. Annandag pingst, som vårt föga kyrksamma folk är ganska ensamma om att fira, råkar också i farozonen. Denna dag kan ju sammanläggas med pingstdagen som därigenom kan bli dubbelt så festlig för dem som vill hänryckas.

Första maj, denna symbol för svunna tider och strider, behöver väl inte vara helgdag?! Vore det inte ett internationellt anslående bevis på vår nu-

känsla och globalpolitiska framförhållning att avskaffa helgdagen första maj innan Albanien och Ryssland gör det!

Allt detta, fru talman, vore givetvis denna kammare övermäktigt att besluta. Därför stöder jag det som från början var Anders Björcks m.fl. yttranden att riksdagen hos regeringen begär en utredning om att avskaffa eller åtminstone flytta någon nu existerande helgdag samt att göra nationaldagen till helgdag. Jag har förstått att detta också är utskottets yrkande.

Till sist, fru talman, det var ingen saga.
(Applåder)

Anf. 24 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Trots de applåder som Ian Wachtmeister inhöstade från sitt parti, tycker jag att hans grumliga funderingar i den här saken inte är så mycket att ta fasta på, inte ens för regeringen.

Jag sade i mitt anförande att jag är stolt över Sverige. Det är mig fjärran att använda ett uttryck som "i det här landet". Inte minst är jag stolt över att vi har ett världssamvete, och jag är stolt över att det kostar 14 miljarder.

Anf. 25 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Om mitt uttalande eller min tankegång på något sätt uppfattades som grumlig, föreslår jag att man läser den när den kommer ut i snabbprotokollet. Den kommer då att framstå i all sin glans såsom utomordentligt klar och entydig.

Det gläder mig att även socialdemokrater och andra är stolta och fr.o.m. nu kan kalla Sverige för Sverige och inte för det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

7 § Vallagsfrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU3 Vallagsfrågor.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

8 § Valkretsfrågor, m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU15 Valkretsfrågor, m.m.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

*Nationaldagen,
m.m.*

9 § Nordiska samarbetsöverenskommelsen

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU3 Nordiska samarbetsöverenskommelsen (prop. 1991/92:14).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 14 §.)

10 § Mellanöstern

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU4 Mellanöstern.

Anf. 26 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! När vi för ett år sedan diskuterade det förra Mellanösternbetänkandet skedde det mot bakgrund av den upptrappning av militära styrkor som då försiggick i området på grund av att Irak hade ockuperat Kuwait. Från många håll sågs det då som en risk att Israel skulle dras in i denna militära konflikt. Palestinierna hade dragits in i konflikten på grund av de ekonomiska konsekvenser och den flyktingsituation de hade råkat ut för. Nu undveks, mycket tack vare Israels påtvingade återhållsamhet, denna utveckling.

Men det var givetvis orimligt för världssamfundet att fortsätta att acceptera Israels ockupation av främmande territorium, som varat sedan 1967, när man samtidigt så kraftfullt reagerade mot Iraks ockupation av Kuwait. Det hade varit orimligt om inte USA hade agerat kraftfullt för att få till stånd den process som nu påbörjats. I bästa fall ser vi nu en verklig början på en fredsprocess, som kommer att undanröja den centrala grundbulten för problemen i Mellanöstern.

I dag har vi också väntat på att Israel skall godta villkoren för att fortsätta konferensen i Washington, och ett sådant besked tycks vi nu ha fått. PLO och viktiga arabstater har antagit villkoren och lovat att palestinier och araber skall vara närvarande.

De mest pessimistiska befarar att Israel skall försöka dra sig ur processen, återigen hamna i försök till militära lösningar och därigenom vrida klockan tillbaka. Anfallen mot flyktingläger i Libanon, som sker då och då, är också illavarslande tecken.

För ett år sedan hade Israel också med förakt för folkrätten just förklarat att invandrare judar skulle ges bosättningar på ockuperat område.

Det är minsann inte det enda brott mot folkrätten som Israel begått under årens lopp. Massakern på minst 21 civila, obeväpnade demonstranter var också aktuell för ett år sedan när vi diskuterade de här problemen. Den kollektiva bestraffningen genom husrivningar och trakasserier av anhängare till misstänkta brottslingar hör också hit. Ibland lär det också hända att "fel" hus demolas som en kollektiv bestraffning.

Stängning av universitet och skolor och misshandel och tortyr av ungdom-

mar har varit ett led i de militära insatserna mot stenkastande barn och mot fångar i fängelser. Dödsfall i samband med polisförhör har också redovisats. Antalet dödade sedan intifadan började uppgår till omkring 1 000 personer, varav ca 160 barn med en medelålder på tio år.

För ett land som vill kalla sig demokratiskt måste det givetvis vara ett sätt att ta sig in i fredsprocessen och låta den få fart att se till att övergreppen mot de mänskliga rättigheterna upphör. Till att börja med måste de nya bosättningarna upphöra omedelbart, politiska fångar släppas, skolor och universitet öppnas och säkerhetsstyrkorna reduceras.

När det gäller ockupationen av Kuwait var riksdagens majoritet snabb med att godta den säkerhetsrådsresolution som innebar ett stort krig med ett omätligt lidande för befolkningen i området, medan vi från vårt håll förespråkade ett fortsatt användande av sanktionsvapnet. I dag anser jag att vi också borde diskutera konsekvenserna av dessa sanktioner för civilbefolkningen i Irak. Många rapportörer uttrycker stark oro för det lidande som särskilt barnen utsätts för på grund av en del av innehållet i sanktionerna.

I fråga om Palestinakonflikten är man inte ens beredd att i utskottets betänkande hålla dörren öppen för ett agerande för sanktioner. Det är uppenbarligen en stor skillnad i attityden till olika ockupationer. Vi anser också att en del av det bistånd vårt land ger till palestinierna kunde ges direkt till PLOs humanitära verksamhet, exempelvis till utbildningsprogram och hälsovård. Men det förtroendet vill utskottet tydligen ännu inte ge PLO. Vi får hoppas att åtminstone den hjälp som går via UNRWA kommer att ökas.

Vi har för vår del valt att i en särskild meningsyttring markera att vi vill hålla dörren öppen för svenska initiativ och medverkan i internationella sanktioner mot Israel, detta som ett slags logisk konsekvens av den syn på sanktioner vårt parti hade när det gällde Irak–Kuwait-konflikten. Jag vill därför yrka bifall till den meningsyttring vi har avgett.

Anf. 27 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Konflikten i och runt Israel är ett ytterligare exempel på hur den nya globala politiska situationen skapar nya öppningar i gamla konflikter. Vi måste naturligtvis mycket varmt välkomna att man nu äntligen har fått i gång någonting som i alla fall kan bli en förhandlingsprocess. Det är något som man knappast vågade hoppas på bara för några månader sedan, även om det var många som ställde det kravet; vi behandlar ju t.ex. i detta betänkande motionsyrkanden som tar upp den frågan.

Ännu har naturligtvis de som skall försöka nå fram till en förhandlingslösning många svårigheter framför sig, och väldigt mycket kan gå fel. Det är inte säkert att man vågar ha en optimistisk prognos.

Den part som verkar mest ovillig i förhandlingsprocessen är uppenbarligen Israel, och det är kanske inte så konstigt. Det är Israel som har det militära övertaget i regionen. Det är Israel som ser störst möjligheter att med militära och polisiära maktmedel kunna tillvarata sina intressen. För den arabiska sidan däremot, är det kanske bara genom en förhandlingslösning som man över huvud taget har några chanser att tillgodose sina intressen. Men vi måste hoppas och tro att också Israel inser att en militär lösning i längden är ohållbar och att det enda sättet för Israel att kunna tillfredsställa

sitt mycket legitima krav på att få leva i fred bakom säkra och erkända gränser är att delta i denna förhandlingsprocess, som ett led i en fredsuppgörelse för regionen.

Den utveckling vi har sett i Israel och i de palestinska områdena – de ockuperade områdena – är tragisk både för de drabbade palestinierna och för Israel som nation. Det är allvarliga grymheter som har utövats mot människorna i de ockuperade områdena, urskillningslösa bestraffningsåtgärder, osv. Men den här typen av politik slår också tillbaka mot det land som utövar den. Det har en demoraliserande effekt på hela samhällssystemet. Av den anledningen är detta en mycket farlig väg även ur den israeliska nationens synpunkt.

Därför finns det verkligen anledning att hoppas att också Israel nu skall inse att förhandlingslösningen är den enda lösningen, detta också på grund av att den politik som hittills har förts har lett till en växande internationell isolering av Israel, vilket naturligtvis också är olyckligt för landet.

En annan förutsättning för en framgångsrik förhandlingslösning är att också den arabiska sidan får en mer realistisk inställning till problemen och till vilka lösningar som är möjliga. Det finns också mycket starka tecken på att så har skett. Den gamla föreställningen att man skulle kunna återställa situationen sådan den var före Israels existens är naturligtvis orimlig och oacceptabel. Det måste vara en självklar utgångspunkt att det israeliska folket har samma rätt att bo i detta område och att ha en nation i detta område som det arabiska folket och att en lösning också måste innebära respekt för Israels rätt till existens.

Nu tycks denna typ av politiska förutsättningar föreligga, och det är då viktigt att vi på allt sätt understödjer den förhandlingsprocess som nu är i gång. Detta är också orsaken till att vi avvisar tanken på att tillgripa sanktioner mot någon part i förhandlingsprocessen. Att klampa in med internationella sanktioner i den här mycket känsliga processen skulle helt klart vara ett effektivt sätt att få alltsammans att gå i baklås.

Däremot finns ett betydande utrymme för humanitära insatser i de drabbade områdena, och där bör Sverige vara berett att delta. Det görs också redan en hel del.

Fru talman! Det finns mycket positivt och hoppigivande i utvecklingen. Sveriges roll i detta sammanhang är naturligtvis utomordentligt marginell, men det vi kan göra för att understödja processen skall vi också göra. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i utrikesutskottets betänkande.

Anf. 28 BENGT HURTIG (v) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i stort sett allt vad Pär Granstedt sade, men jag kan också påminna om att t.ex. EG, i samband med att intifadan bröt ut en gång för tre år sedan, vidtog åtgärden att förhålla ett handelsavtal man hade på gång med Israel. De påtryckningar som USA i dag gör kan väl också anses ha en ekonomisk innebörd.

Syftet med vår meningsyttring har varit att hålla dörren öppen också för sanktioner i dessa sammanhang. Däremot delar jag uppfattningen att det i detta speciella skede kan vara olämpligt att dra i gång den typen av verksamhet.

Anf. 29 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Sanktioner är i sådana här sammanhang ganska tunga insatser. Som Bengt Hurtig säkert vet beskrivs inte ens de åtgärder som både EG och Sverige i dag vidtar gentemot Jugoslavien som sanktioner. Den benämningen sparas nämligen för betydligt mer kraftfulla insatser, exempelvis handelsbojkotter.

Det vi uppfattar ligger i vänsterns meningsyttring är krav på ganska kraftfulla åtgärder mot Israel. Jag noterar att också Bengt Hurtig egentligen inser att detta inte är det rätta tillfället att väcka sådana förslag.

Anf. 30 FANNY RIZELL (kds):

Fru talman! I Mellanöstern råder en komplicerad och svårlöst politisk situation. Historiskt betingade anspråk på att förändra gränser uttalas av de flesta länderna i området. Kultur- och religionskonfrontationen är mer påtaglig än i de flesta andra områden. Uppräkningen, som dokumenterar att krisen i Mellanöstern är oerhört mångfasetterad, kunde bli lång, något som utrikesutskottets betänkande är ett exempel på.

Den internationella konferensen i Madrid kan ses som ett hoppfullt tecken på att det trots frågans oerhörda komplexitet kan finnas framkomliga vägar för att nå en fredlig samexistens. Några illusioner om möjligheten att på kort sikt finna lösningar som kan anses acceptabla av de inblandade parterna bör man nog inte ha. Det nya och positiva är ändå att parterna suttit vid samma bord och att ett samtal kommit i gång.

I den svenska debatten, och för övrigt också i andra europeiska stater, har det ibland funnits en benägenhet att göra uttalanden om Mellanöstern, och framför allt om staten Israel, som om gränsdragningsproblematiken vore av högst ordinär karaktär. Så är det sannerligen inte. Jag anser att Israels agerande måste bedömas utifrån de komplexa historiska erfarenheterna och från det reella hot som staten Israel i dag är utsatt för. Jag står bakom utskottets betänkande, men jag vill också peka på vikten av att inte förytliga diskussionen, utan att man beaktar den utsatta situation som israelerna har som permanent tillstånd.

Herr talman! Ett exempel på denna frågas särskilda karaktär är de proklamationer som titt och tätt deklarerats om nationen Israels rätt till säkra och erkända gränser. Att detta helt självklara ständigt upprepas är uppseendeväckande. Det är en självklarhet att suveräna stater skall ha rätt till säkra och erkända gränser. FNs kraftfulla agerande i konflikten vid Persiska viken är ju ett exempel på att denna doktrin om de suveräna staternas rätt också får konsekvenser för hela världssamfundet.

Mellanösternkonflikten handlar ingalunda om enkla gränsförskjutningar eller om ett återlämnande av Västbanken, Gaza och Golan. Konflikten handlar ytterst om Israels existens. Det måste vara rimligt att Israels agerande bedöms utifrån de historiska erfarenheterna och från de reella hot som nationen är utsatt för. Det är mycket positivt att en dialog har kommit till stånd, men skall fredsarbetet vinna terräng är det nödvändigt att detta beaktas.

I detta sammanhang vill jag dock understryka att ambitionen att ge palestinierna rätt till självbestämmande och eget land är en nödvändig förutsätt-

ning i denna fredsprocess. Och det är ett oerhört framsteg att palestinierna nu deltar i fredliga samtal.

Jag vill också ta detta tillfälle i akt att peka på alla etniska och religiösa minoriteter som finns i detta område. Det är assyrier, maroniter, druser och kurder – listan kunde göras mycket lång. Gemensamt har dessa folkgrupper att deras kulturer utvecklats och existerat i detta område långt, långt innan flertalet av dagens statsbildningar såg dagens ljus. Gemensamt för dem är också det lidande som tillfogats dem, då de kommit i kläm mellan starka stater och politiska intressen. Dessa folk, som vi för övrigt har så nära oss, då många av dem i Sverige sökt en fristad, måste i högre grad än hittills uppmärksammas i den svenska utrikespolitiken; flera av dem har av olika politiska regimer förvägrats de mest elementära mänskliga rättigheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 31 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Händelseutvecklingen har varit snabb i Mellanöstern. Läget är nu i väsentliga avseenden annorlunda än det var när de motioner skrevs som behandlas i detta betänkande.

Vad vi nu bevittnar är början på det andra steget i fredsprocessen mellan Israel och dess grannländer. Det första steget var Camp David-överenskommelsen för 13 år sedan. Det kan vara skäl att i dag erinra sig det stora och viktiga steg som då togs, eftersom det är en förutsättning också för det andra steg som nu tas.

När Anwar Sadat bröt med Nassers politik och med den gemensamma arabiska fronten tog han ett oerhört modigt och framsynt steg. Egypten fördömdes av arabländerna och av palestinierna. Tanken var att Egypten skulle manövreras ut i kylan och tvingas till reträtt. Men den egyptiska linjen var den rätta. Allt fler arabländer inser nu det. Det finns i dag en betydligt större beredskap att erkänna Israel.

Camp David-avtalet öppnade också en viss möjlighet för palestinierna, som deras ledning länge inte ville utnyttja. Även när den sade sig vara beredd att gå in mot förhandlingar undergrävdes tilltron till detta genom olika uttalanden. Vi känner alla till stödet för Iraks raketangrepp och stödet för juntan i Moskva. Det blev ett talesätt, att "palestinierna missade aldrig ett tillfälle att missa ett tillfälle". De som framför allt har lidit av detta är palestinierna själva.

I stället för att beklaga de förlorade åren är det dock nu tillfälle att se det positiva. De som nu företräder palestinierna i förhandlingarna verkar ha insett betydelsen av den fredliga processen och av de krav denna ställer. Tecknen har varit mycket uppmuntrande.

Också för Israel finns det skäl att erinra sig vad man kom överens om för 13 år sedan. Menachem Begin tog ett mycket framsynt beslut. Sinai utrymdes i utbyte mot en erkänd och säker gräns mot Egypten. Principen om land för fred etablerades i Camp David-processen.

Om de förhandlingar som nu påbörjats skall vara framgångsrika måste de bygga på att israeler och palestinier erkänner varandras rätt till fredlig samlevnad. Israel måste ha rätt att existera inom säkra och erkända gränser. Pa-

lestiniernas rätt till självbestämmande, inkl. rätten att bilda en egen stat, måste accepteras av Israel.

Men vi kan inte ta ett framgångsrikt resultat för givet. Det finns stenar på vägen. Ett hinder är bosättningarna, och ett annat är möjligheten av våldsdåd och terroristattacker.

Upprättandet av nya bosättningar på de ockuperade områdena strider mot internationell rätt och kan inte förenas med viljan att uppnå framsteg i fredsprocessen.

Mellanöstern lämpar sig sällsynt illa för tvärsäkra prognoser. Bakslagen har varit legio. Ändock måste nu en viss försiktig optimism tillåtas. Det andra steg som inleddes i Madrid och som nu fortsätter i Washington kanske inte blir den slutliga lösningen på problemet, men det kan bli det viktigaste på vägen mot en lösning av ett av 1900-talets allra största problem.

En fredskonferens kan ge grundvalen för freden, men den kan i sig inte garantera slutresultatet. För detta krävs att säkerheten kan garanteras, att mänskliga rättigheter respekteras, att demokratin växer fram och sist men inte minst att det sker en ekonomisk och social utveckling.

Det kommer säkert att krävas betydande säkerhetsarrangemang under långa övergångstider. Det kommer också att ställas stora krav på palestinierna att kunna svara för säkerheten inom det egna området. Ett mar-drömsscenario är ett Västbanken som utvecklas till ett nytt Libanon, en statsledning som vill men inte kan säkra den interna stabiliteten.

Respekten för mänskliga rättigheter är fundamental. Utan detta kan inga varaktiga fredliga förhållanden bestå. Det är också angeläget att demokratin utvecklas. Den har hittills varit mycket svagt utvecklad i Mellanöstern.

Sist men inte minst måste det komma i gång en ekonomisk och social utveckling. Det är anmärkningsvärt att fattigdomen är så stor i en region som har haft bättre förutsättningar än de flesta i tredje världen att utrota fattigdomen.

Mycket stort bistånd ges till länderna i Mellanöstern, inte bara från västvärlden utan också från oljeländerna. Vi finner här några av jordens mest biståndsberoende länder.

I Världsbankens fattigdomsrapport konstateras att den kraftiga statliga styrningen i Mellanösterns länder är ett av problemen. Marknadsekonomi har satts på undantag, frihandeln likaså. Den arabiska socialismen har tagit sin dryga tribut.

En bestående fred kräver en snabb ekonomisk utveckling och en välmående befolkning. Det kan bara uppnås genom en blomstrande marknadsekonomi, på samma sätt som i andra delar av världen, och genom fria och öppna gränser. Det är principer som vi väl känner igen från vår egen världsdelen. De har inte mindre relevans i Mellanöstern. Sverige och Europa har här ett ansvar för att se till att Mellanöstern dras in i det välståndsskapande arbetet, där Europa har ett stort ansvar i hela Medelhavsregionen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 32 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det utskottsbetänkande som vi har att behandla i dag är ett uttryck för att det alltfjämt råder en bred politisk enighet här i riksdagen om

att Sverige skall fortsätta att verka för en varaktig och rättvis lösning av Mellanösternkonflikten. Det är uppmuntrande att de långvariga ansträngningarna har lett till att Mellanösternkonferensen har kunnat påbörjas, genom åtskilliga kompromisser från olika håll. Vi socialdemokrater utgår från att regeringen skall fortsätta att aktivt vara verksam för att fredliga lösningar skall kunna uppnås.

Sedan utskottet behandlade frågan har det inträffat en incident som är beklaglig: USAs regering har inte beviljat visa för en PLO-delegation. PLO har observatörstatus i Förenta nationerna, och det är därför olyckligt att man inte tillåter PLOs representanter att resa in i USA. Den palestinska delegationen ingår, som vi alla vet, som en del i den palestinsk-jordanska delegationen, och det har accepterats. Den avvikelse som man nu gör från USAs regerings sida borde rättas till.

I utlåtandet uttalar sig utskottet mycket bestämt om att ockupationen måste upphöra. Det är under ockupationen som så många kränkningar har skett mot mänskliga rättigheter och mot folkrättsliga regler. Det är därför mycket viktigt att redan nu åstadkomma förändringar då det gäller dessa kränkningar. Jag vill särskilt markera att det är av yttersta vikt – det framgår också av utskottsutlåtandet – att de israeliska bosättningarna i östra Jerusalem, på Västbanken och i Gaza upphör. De utgör en stor fara när det gäller att nå en uppgörelse. Här måste påtryckningarna kraftigt öka.

Då det gäller kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i de ockuperade områdena kan man ju invända att det försiggår långt större kränkningar av mänskliga rättigheter i andra länder i Mellanöstern. Det är riktigt, men Israel kan inte använda det som ett försvar för att kränka de mänskliga rättigheterna bl.a. i form av utbredd användning av tortyr och kollektiva bestraffningar. Det skadar inte bara Israels berättigade krav på att vara en självständig stat med säkra gränser, utan det äventyrar också fredsprocessen på ett sätt som kan leda till bakslag.

Det är därför angeläget att man i det här läget vidtar åtgärder som kan minska konfrontationen och motsättningarna. Man borde exempelvis kunna frige dem som av politiska skäl sitter i läger eller i fängelser. Det är en åtgärd som skulle få en mycket positiv verkan på fredsprocessen.

Slutligen vill jag särskilt understryka behovet av fortsatta humanitära insatser i Mellanöstern, inte minst då i de ockuperade områdena, där det finns mycket akuta behov av fortsatta humanitära insatser.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §).

11 § Möjligheten till en särskild svensk insats för fredlig lösning av tvister

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande

1991/92:UU5 Möjligheten till en särskild svensk insats för fredlig lösning av tvister (skriv. 1991/92:4).

12 § **Cambodja**

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU6 Cambodja.

Anf. 33 **BENGT HURTIG** (v):

Herr talman! Vi behöver i dag kanske inte repetera beskrivningarna av de röda khmerernas skräckvälde under perioden 1975 – 1978, då omkring en miljon människor fick sätta livet till. I många fall var det säkert föräldrar och anhöriga till dem som i går våldsamt demonstrerade mot Khieu Sampan när han försökte återvända till Pnom Penh som företrädare för just röda khmererna.

Den internationella oron för de röda khmerernas återkomst till makten har inte minst kommit till uttryck i USA. Nu visar det sig att ett fredligt och demokratiskt Kampuchea kan gå om intet på grund av att man inte riktigt tagit problemet med de röda khmerernas barbariska ledare på allvar när man försökt lägga grunden till det.

För såväl vanligt folk runt om i världen som för kambodjanerna är det obegripligt att just de ökända ledare som bär ansvaret för 1970-talets barbari skall tillåtas komma tillbaka till makten. Det är naturligtvis omöjligt att kringgå de röda khmererna som organisation. De har militär styrka och stark ekonomi genom gränshandeln men också genom brytningen av ädelsten i deras område; den kunde enligt min uppfattning också ha nämnts av utskottet. Men det kan inte vara nödvändigt att just de mest belastade skall ingå bland de nya makthavarna. T.o.m. Sihanouk har föreslagit någon form av internationell tribunal mot dessa ansvariga ledare.

Det är en ödets ironi att det var Hun Sen, alltså den nuvarande Vietnamstödta regimens ledare, som i går fick försöka rädda khmerledaren och stoppa in honom i en pansarvagn som regimen sannolikt fått från Vietnam. Frågan är vad stormakten Kina nu kommer att företa sig. Den kan ge sig på att stödja ett återupptagande av gerillakampen och fortsatt blodbad i det sargade Cambodja. Jag tycker för min del att utskottet borde ha tagit dessa problem på större allvar.

Vi har med stor tvekan godtagit skrivningarna i betänkandet som svar på vår motion, men jag vill på det här sättet markera att en skarpare skrivning hade varit önskvärd.

Anf. 34 **KARL-GÖRAN BIÖRSMARK** (fp):

Herr talman! Vi känner ju alla väl till Cambodjas historia och de röda khmerernas terrorvälde under 70-talet – det är ju ett av historiens värsta och kommer att återfinnas i historieböckerna – då miljoner kambodjaner mördades och torterades. Det skapar naturligtvis djupa sår och starka hatkänslor.

När samtliga kambodjanska parter ändå den 23 oktober i år kunde under-

teckna den viktiga fredsöverenskommelsen i Paris var det mycket glädjande, och man såg med viss försiktig optimism på framtiden.

FNs fredsskapande arbete ingöt nytt hopp om en fredlig utveckling i Cambodja. Äntligen kan arbetet komma i gång.

Detta är en av FNs största operationer. Det talas om kostnader på 1–3 miljarder US dollar. De pengarna finns i dag inte, så visst vilar operationen på en bräcklig grund från ekonomisk synpunkt. FN kommer ju att ha ett stort ansvar. Man kan säga att FN kommer att så gott som styra Cambodja under en övergångsperiod. Områden som utrikespolitik, försvar, finanser, allmän säkerhet och information kommer att ledas av FN, är det tänkt.

Flyktingsituationen är besvärlig. 350 000 flyktingar skall repatrieras. Minröjningsproblemen är enorma.

De nordiska länderna har i det s.k. Skagendokumentet dragit upp riktlinjer för hur man skall arbeta med fredsskapande och fredsbevarande åtgärder. Man har lagt fram tolv punkter, och i punkt sex drar man upp riktlinjer för hur man skall övervaka val och hur man skall kunna föra ett land in i fred och demokrati. Man talar också om att försöka inom FN bygga upp en fond för sådana operationer. Hade detta varit i gång tidigare hade det nu funnits möjligheter att använda en sådan fond i dagens läge.

När vi öppnar dagens tidningar och ser den blodbesudlade Khieu Sampan försöka fly och sätta sig i säkerhet, så förstår man vidden av de hatkänslor som råder i Cambodja. Kanske dessa starka känslor nu har äventyrat fredsoperationerna och FNs engagemang. Det får utvecklingen framöver visa. Det är klart att man har tappat tempo. Den optimism som präglade under-tecknandet i Paris den 23 oktober i år har fått ett svårt bakslag. Trots detta arbetar man på fredliga val i Cambodja under FNs ledning. Det är den enda realistiska vägen för att nå en varaktig och fredlig lösning på Kambodjafrågan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 35 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är förvisso riktigt att de röda khmerernas agerande nu kan ställa till stora problem. Utskottet har också i sitt betänkande sagt att de röda khmererna är en faktor att ta hänsyn till när det gäller den fortsatta utvecklingen.

Jag tycker det finns all anledning att i dag upprepa hur skarpt vi fördömer den folkmordspolitik som de röda khmererna har bedrivit. De opinionsyttringar som har kommit fram i Cambodja är, som Karl-Göran Biörsmark säger, ett uttryck för det hat som finns emot denna folkmordspolitik.

Det är också angeläget att säga att de stormakter som har understött de röda khmererna nu verkligen måste hålla tassarna borta och starkt stå fast vid FNs fredsplan, en fredsplan som kan leda till en lösning, men som kräver stora insatser ifrån världssamfundet.

Det är viktigt också nu – vilket utskottet gjort – att poängtera vikten och värdet av aktiva fortsatta insatser från svensk sida. Vi måste verkligen på allt sätt medverka till genomförandet av FNs fredsplan och till att den mycket viktiga minröjningen kommer till stånd. Där har Sverige tidigare visat ett stort intresse.

Men det är också viktigt, som utskottet säger, att det kan komma till stånd ett snabbt erkännande av den nya regeringen. Det är av betydelse att den nuvarande regeringen, av allt att döma med Hun Sen i spetsen, går i politisk koalition med Sihanouk i det kommande valet.

Det viktiga för det kambodjanska folket är att i fria, demokratiska val ge klart underkännande åt Khieu Sampan och de röda khmererna. Sverige bör förbereda ett omfattande och kvalificerat bistånd till Cambodja, som alltför länge har stått isolerat. Det är viktigt att nu kompensera det kambodjanska folket för att man tidigare inte har kunnat få det bistånd man så väl behövt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

*ILOs konvention
om ursprungs-
befolkningar*

13 § ILOs konvention om ursprungsbefolkningar

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1991/92:UU7 ILOs konvention om ursprungsbefolkningar (skriv.
1990/91:101).

Anf. 36 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Som ansvarig för de samepolitiska frågorna i mitt parti vill jag börja med att uttala min glädje över att utbildningsministern, tillika "saministern", har deklarerat att man i regeringen har ambitionen att för riksdagen framlägga ett sammanhållet samepolitiskt förslag redan under vårriksdagen. Man har också, som sägs i betänkandet, ambitionen att kunna ratificera ILOs konvention nr 169 i nära anslutning till den propositionen.

Litet smolk i glädjebägaren är det tyvärr att man inte från utskottets sida har artigt och belevat besvarat samernas nationalråds anhållan om att få lämna sina synpunkter inför utskottet. Om utskottet har funnit att detta är överflödigt eller på annat sätt olämpligt, så borde man åtminstone ha meddelat det till nationalrådet.

I betänkandet nämns att Finland inte heller har ratificerat konventionen, men har ambitionen att så snart som möjligt undanröja de brister som man har i sin lagstiftning. Jag vill med anledning av detta berätta om deras arbete.

Finland har antagit en språklag. Man förstärker sitt sameparlament, som inrättades på 1970-talet. Man har kommit en bra bit på vägen i arbetet med att lösa frågorna om rätten till land och vatten. Det ser ut att bli en modell som grundar sig på ett kollektivt ägande av de traditionellt brukade områdena. Man utgår ifrån vilka som stod på renlängd 1890. Det är deras ättlingar som skall ingå i samekollektivet. Det är alltså inte bara fråga om rättigheter för renägare. Finska grundlagsutskottet har haft förslaget på remiss och gett det sitt gillande.

Jag har här i riksdagen tidigare nämnt den finska doktorsavhandlingen av Kajsa Korpikajala om lapparnas rättsställning i Sverige – Finland från 1600-talet. Den är nu översatt till svenska och utkommer snart i bokform. Jag har lyckats komma över ett sammandrag av avhandlingen och kan intyga att den

är mycket intressant. Den kommer säkert att kunna vara till hjälp även för våra lagstiftare, men den kommer förhoppningsvis även att bli ett bra underlag för den debatt och den diskussion som sannolikt och förhoppningsvis kommer till stånd i anslutning till den utlovade propositionen.

Under förra riksdagsperioden var tre som jag tycker stora samepolitiska frågor aktuella: samerättsutredningens förslag om ett sameeting, ILO-konventionen 169 och konflikten mellan samer och skogsbolag i Härjedalen. Den ambition som utredarna i samerättsutredningen hade om att ett sameeting skulle kunna inrättas redan denna höst grusades. Inga som helst initiativ togs för att göra det möjligt att ratificera ILO-konvention 169. Den rättsprocess som nu inletts i Härjedalen är inte värdig en demokrati. En svensk-samisk konflikt av den dignitet som det här är fråga om borde behandlas på den politiska arenan.

Herr talman! Jag vill som avslutning även påpeka att det för den samepolitiska saken skulle vara en fördel om frågorna hanterades av ett enda departement. Jag tror inte att denna gamla modell med att frågorna är uppdelade på olika departement är bra. Den nya regeringen borde tänka om även i denna fråga och söka en annan modell för att hantera samepolitiken framöver.

Anf. 37 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Berith Eriksson beklagade att utrikesutskottet inte hade givit tillfälle för samernas nationalråd att ge synpunkter på detta ärende.

Får jag påpeka att varken jag eller utskottets kansli känner till någon framställning från samernas nationalråd i den frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 14 §.)

14 § Immunitet och privilegier inom ESK

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU10 Immunitet och privilegier inom ESK (prop. 1991/92:26).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkanden 1991/92:KU7, KU4, KU6, KU9, KU3 och KU15, utrikesutskottets betänkanden 1991/92:UU3, UU4, UU5, UU6 och UU7 samt justitieutskottets betänkande 1991/92:JuU10.

Konstitutionsutskottets betänkande KU7

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU4

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

Först biträdades reservationen av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Ingvar Svensson – som ställdes mot meningsyttringen av Johan Lönnroth – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 228 röster mot 60 för reservationen tredje vice talman av Bertil Fiskesjö och Ingvar Svensson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Roland Larsson (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Konstitutionsutskottets betänkande KU6

Mom. 1 (Dalamodellen)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 128 för reservationen av Thage G Peterson m.fl.

Mom. 2–8

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU9

Mom. 1 (nationaldagen som helgdag)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 128 för reservationen av Thage G Peterson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU3

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU15

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU3

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU4

Mom. 4 (sanktioner mot Israel)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för meningsyttringen av Seija Viitamäki-Carlsson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU5

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU6

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande UU7
Utskottets hemställan bifölles.

Justitieutskottets betänkande JuU10
Utskottets hemställan bifölles.

15 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:53 Förslag till ny lagstiftning för kabelsändningar m.m.
1991/92:K4 av Ian Wachtmeister och Harriet Colliander (nyd)
1991/92:K5 av Thage G Peterson m.fl. (s)
1991/92:K6 av Jan Sandberg och Karin Pilsäter (m, fp)
1991/92:K7 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:K8 av Björn von der Esch och Henrik S Järrel (m)

med anledning av prop. 1991/92:72 Sänkt socialavgift till sjukförsäkringen
1991/92:Sf16 av Berith Eriksson m.fl. (v)

16 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställes

den 27 november

1991/92:205 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utrikesministern om gatubarnen i Brasilien:

Brasilien ratificerade FNs barnkonvention den 24 september 1990. Konventionen innehåller bestämmelser avsedda att tillförsäkra barn grundläggande rättigheter och att bereda barn skydd mot övergrepp och utnyttjande.

I Brasiliens storstäder lever tusentals barn och ungdomar på gatorna och försörjer sig på att stjäla, därför att det är det enda sättet för dem att överleva. Nyligen har jag fått uppgift om att 492 av dessa barn mördats i Rio de Janeiro under 1990. Barnen skjuts därför att de tvingas stjäla för att överleva. Affärsmän i staden ser detta som en nyttig upprepning. Verksamheten finansieras och organiseras dessutom av dem. Enligt samma källa är det i första hand poliser som på sin fritid verkställer dessa dåd. Detta är ett sätt för polisen att få extra inkomster.

Min fråga:

Avser regeringen att inom ramen för det internationella samarbetet agera för att förbättra gatubarnens situation i Brasiliens storstäder?

Kommunikationsministern var nyligen i Danmark och diskuterade med sin kollega om Öresundsbron och därmed sammanhängande frågor. Uppgifter som framkommit i dansk och svensk press tyder på att planeringsarbetet har tappat fart, såväl på den svenska som på den danska sidan.

I det avtal som undertecknats av Danmark och Sverige sägs att inriktningen skall vara att anläggningsarbetet med Öresundsförbindelsen påbörjas 1993. Dessutom åligger det de båda staterna att snarast möjligt tillse att det bildas ett av respektive stat helägt aktiebolag. Så skedde tidigt i Sverige medan däremot bolagsbildningen i Danmark har dröjt tills i dagarna.

Problem har dessutom uppstått med byggandet av tunneln under Stora Bält, vilket enligt danska källor riskerar försena arbetet med Öresundsförbindelsen.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern om han avser att medverka till att den ursprungliga tidsplanen för Öresundsbron kommer att kunna hållas.

1991/92:207 av *Ingbritt Irhammar* (c) till arbetsmarknadsministern om arbetslivsfonden:

Centern har medverkat till att inrätta arbetslivsfonden. Medel ur fonden skall användas för att förbättra arbetsmiljöer och att rehabilitera anställda. Förhoppningen är bl.a. att fonden skall skapa positiva förebilder, som visar hur arbetsplatser kan utvecklas och bli mer fysiskt trygga och socialt väl fungerande miljöer.

Många projekt har igångsatts i detta syfte med goda resultat. Det är dock huvudsakligen de större företagen som ansökt och beviljats medel ur fonden. Småföretagsägare får endast en liten procentandel av medlen.

Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Ämnar arbetsmarknadsministern vidta några åtgärder så att fler småföretagare kan få del av arbetslivsfondens medel?

1991/92:208 av *Kristina Svensson* (s) till utrikesministern om Burma:

Tecken tyder på att militärregimen i Burma trappar upp våldet i landet. Oppositionsledaren och Nobelpristagaren Aung San Suu Kyi förblir i husarrest.

Sverige är i FN huvudförslagsställare till en resolution som fördömer brotten mot mänskliga rättigheter i Burma. I resolutionen krävs vidare att militärregimen skall avgå och att valutslaget skall gälla.

Vilka övriga åtgärder förbereder regeringen för att protestera mot den burmesiska militärregimens brott mot mänskliga rättigheter?

1991/92:209 av *Pehr Löfgreen* (m) till statsrådet Bo Lundgren om reavinstbeskattningen av konst m.m.:

Lagstiftningen om realisationsvinstbeskattning av lös egendom ändrades fr.o.m. den 1 januari 1991. Innebörden av den nya lagstiftningen var att realisationsvinstbeskattningen blev evig och utgjorde 30 % av vinsten.

Med erfarenhet av de försäljningar av konst och antikviteter som genomförts i Sverige under 1991, talar stor sannolikhet för att intäkterna av reavinstskatten kommer att bli synnerligen obetydliga, detta dels på grund av att mycket av handeln inom landet vad beträffar dyrbara objekt successivt förs över från den etablerade seriösa marknaden till andra kanaler, dels på grund av att handeln flyttar utomlands.

De regler som gäller för reavinstbeskattning av konst och antikviteter snedvrider den inhemska konkurrensen, gynnar utländska konkurrenter i förhållande till svenska företag och stimulerar till utförsel av kulturskatter från Sverige, samtidigt som de statsfinansiellt i stort sett saknar betydelse.

Vad avser statsrådet göra för att återskapa rimliga förutsättningar för en fungerande svensk handel med konst och antikviteter?

1991/92:210 av *Kristina Svensson* (s) till bostadsministern om FN:s fjärde kvinnokonferens:

Inför FN:s miljökonferens i Rio 1992 har en svensk kommitté arbetat för att samordna de svenska insatserna. Inför FN:s läskunnighetskonferens i Bangkok 1990 förbereddes på liknande sätt det svenska arbetet.

Jag vill fråga jämställdhetsminister Birgit Friggebo:

På vilket sätt förbereds det svenska deltagandet i FN:s fjärde kvinnokonferens 1995?

1991/92:211 av *Anna Stråkander* (m) till statsrådet Beatrice Ask om huvudmannaskapet för gymnasieskolan:

De senaste skolreformerna har för landstingens del resulterat i administrativt merarbete och ökade undervisningskostnader.

Landstingen har varit huvudman för utbildning motsvarande omvårdnadsprogrammet och programmet för barn- och fritid. Det senare har överförts till kommunerna. Landstingen står med i många fall nästan halvfulla vårdskolor. Viss personal har använts till båda utbildningarna. Samläring i större grupper är ej möjlig.

Statsbidragen för landstingsutbildningarna (även för naturbruksprogrammet) ges till primärkommunerna. Detta medför administrativt ickeproduktivt merarbete.

Min fråga till statsrådet är:

Avser statsrådet att vidta några åtgärder för att undanröja de onödiga besvär och kostnader som ovanstående föranleder?

1991/92:212 av *Kenth Skårvik* (fp) till kommunikationsministern om Europaväg 6:

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

E 6:an som motorväg genom Bohuslän är nu klar fram till Ljungskile till mångas glädje. Från vägverket finns en färdig utbyggnadsplan för 1990-talet. Den fortsatta utbyggnaden från Ljungskile med ny bro över Sunnigesund till Torp norr om Uddevalla hade vägverket av ekonomiska, arbetsmarknadsmässiga, praktiska och trafiksäkerhetsskäl hoppats få börja med i början av 1992.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Ämnar regeringen ställa medel till förfogande för omedelbar fortsatt utbyggnad av E 6:an från Ljungskile och norr över i Bohuslän?

17§ Kammarkens åtskildes kl. 14.13.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 10§ anf. 30 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 28 november

1 § Justering av protokoll.	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
Meddelande om samlad votering	1
3 § Följdlagstiftning till yttrandefrihetsgrundlagen m.m.	1
Konstitutionsutskottets betänkande KU7	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
4 § Länsdemokratifrågor	1
Konstitutionsutskottets betänkande KU4	
Debatt	
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
Ingvar Svensson (kds)	
Johan Lönnroth (v)	
Olle Schmidt (fp)	
Sören Lekberg (s)	
Ylva Annerstedt (fp)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
5 § Frikommunförsöket m.m.	11
Konstitutionsutskottets betänkande KU6	
Debatt	
Sören Lekberg (s)	
Ylva Annerstedt (fp)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
6 § Nationaldagen, m.m.	13
Konstitutionsutskottets betänkande KU9	
Debatt	
Catarina Rönning (s)	
Birger Hagård (m)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
7 § Vallagsfrågor	17
Konstitutionsutskottets betänkande KU3	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
8 § Valkretsfrågor, m.m.	17
Konstitutionsutskottets betänkande KU15	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	
9 § Nordiska samarbetsöverenskommelsen.	18
Utrikesutskottets betänkande UU3	
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>	

10 § Mellanöstern	18	Prot. 1991/92:34 28 november 1991
Utrikesutskottets betänkande UU4		
Debatt		
Bengt Hurtig (v)		
Pär Granstedt (c)		
Fanny Rizell (kds)		
Göran Lennmarker (m)		
Hans Göran Franck (s)		
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>		
11 § Möjligheten till en särskild svensk insats för fredlig lösning av tvister	24	
Utrikesutskottets betänkande UU5		
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>		
12 § Cambodja	25	
Utrikesutskottets betänkande UU6		
Debatt		
Bengt Hurtig (v)		
Karl-Göran Biörsmark (fp)		
Hans Göran Franck (s)		
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>		
13 § ILOs konvention om ursprungsbefolkningar	27	
Utrikesutskottets betänkande UU7		
Debatt		
Berith Eriksson (v)		
Daniel Tarschys (fp)		
<i>Beslut fattades efter 14 §</i>		
14 § Immunitet och privilegier inom ESK	28	
Justitieutskottets betänkande JuU10		
Beslut	28	
Konstitutionsutskottets betänkande KU7		
Konstitutionsutskottets betänkande KU4		
Konstitutionsutskottets betänkande KU6		
Konstitutionsutskottets betänkande KU9		
Konstitutionsutskottets betänkande KU3		
Konstitutionsutskottets betänkande KU15		
Utrikesutskottets betänkande UU3		
Utrikesutskottets betänkande UU4		
Utrikesutskottets betänkande UU5		
Utrikesutskottets betänkande UU6		
Utrikesutskottets betänkande UU7		
Justitieutskottets betänkande JuU10		
15 § Bordläggning	30	
16 § Anmälan om frågor	30	
1991/92:205 av Ingela Mårtensson (fp) om gatubarnen i Brasi- lien	30	
1991/92:206 av Olle Schmidt (fp) om Öresundsbron	31	
1991/92:207 av Ingbritt Irhammar (c) om arbetslivsfonden . .	31	
1991/92:208 av Kristina Svensson (s) om Burma	31	

Prot. 1991/92:34
28 november 1991

1991/92:209 av Pehr Löfgreen (m) om reavinstbeskattningen av konst m.m.	32
1991/92:210 av Kristina Svensson (s) om FN:s fjärde kvinnokon- ferens	32
1991/92:211 av Anna Stråkander (m) om huvudmannaskapet för gymnasieskolan	32
1991/92:212 av Kenth Skårvik (fp) om Europaväg 6	33